

GRUNNLOVSAVKLARINGEN

RETTSKILDENE

Grunnlovens §110 sin betydning for de ureturnerbare asylsøkerne skal baseres på gjeldende rettskildefaktorer. Stridens kjerne handler om tolkningen av grunnlovsbestemmelsen, og det er derfor selve lovteksten og forarbeidene som er de viktigste rettskildene.

LOVTEKSTEN

§ 110. «Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring.»

FORARBEIDENE

INNSTILLINGEN TIL STORTINGET I 1954, INNST. S. NR. 220

«Den foreslåtte grunnlovsparagraf overlater til myndighetene selv å bestemme hvordan forholdene skal legges slik til rette at alle kan skaffe seg arbeid og utkomme. Den peker bare på at de har plikt til å gjøre hva de kan i så måte.

Alle politiske partier har påtatt seg programforpliktelsen som svarer til innholdet i den aktuelle grunnlovsparagraf. Grunnlovsfestingen hever partienes programløfter opp på et høyere plan og gjør dem til samfunnets bindende tilsagn til sine borgere. Alle som velges inn på Stortinget eller får myndighet i staten blir forpliktet til å realisere Grunnlovens pålegg. Deri ligger en større realitet og et dypere alvor enn de mere generelle løfter politikerne avlegger i sine programmer. Det kan ikke vedtas lover eller treffes disposisjoner som åpenbart og bevisst hindrer eller vanskeliggjør realiseringen av Grunnlovens pålegg. § 110 vil bli en hovedretningslinje for myndighetenes økonomiske politikk.»

FORBEREDELSEN TIL GRUNNLOVSENDRINGEN I 2014, DOKUMENT 16

Side 228: «Under den omfattende stortingsdebatten ble det fra flere hold anbefalt at det ble utarbeidet en ny grunnlovsparagraf «formet som et direktiv med adresse til statens myndigheter om at de skal følge en politikk som til enhver tid tar sikte på og holder seg for øye at det enkelte samfunnsmedlem skal gis full adgang til gjennom sitt arbeid å skaffe seg underhold for seg og sine». Et slikt forslag ble straks fremsatt, og det var dette som senere ble vedtatt i 1954.»

Side 228: «Men i innstillingen fra komiteen i 1954 heter det at de som velges til Stortinget eller får myndighet i staten blir forpliktet til å realisere Grunnlovens pålegg. Deri ligger en større realitet og et dypere alvor enn de mere generelle løfter politikerne avlegger i sine programmer. Det kan ikke vedtas lover eller treffes disposisjoner som åpenbart og bevisst hindrer eller vanskeliggjør realiseringen av Grunnlovens pålegg. § 110 vil bli en hovedretningslinje for myndighetenes økonomiske politikk.»

Side 230: «Det er først og fremst individets verdighet, overlevelse og egenutvikling som begrunner rettigheter knyttet til arbeid. ØSK-komiteen har formulert dette på følgende måte:
The right to work is essential for realizing other human rights and forms an inseparable and inherent part of human dignity. Every individual has the right to be able to work, allowing him/her to live in dignity. The right to work contributes at the same time to the survival of the individual and to that of his/her family, and insofar as work is freely chosen or accepted, to his/her development and recognition within the community.

Retten til arbeid er både en individuell og en kollektiv rettighet. Videre omfatter den retten til arbeid i form av ansettelsesforhold og inntekt gjennom egen næringsvirksomhet.»

STRIDENS 2 KJERNER

GIR GRUNNLOVSPARAGRAFEN INDIVIDRETTIGHETER?

Jeg anfører at §110 gir noen individrettigheter, og begrunner det som følger:

- Grunnlovsparagrafen er plassert i hovedkapittel E i grunnloven, «Menneskerettigheter»
- Lovteksten omtaler «ethvert arbeidsdyktig menneske», og gir med det et tydelig individfokus
- Lovteksten omtaler ikke «høy sysselsetting» eller «lav arbeidsledighet», dette er faktorer som følger naturlig og logisk av grunnlovsbestemmelsen.
- Forarbeidene omtaler «det enkelte samfunnsmedlem», og gir dermed samme individfokus som selve lovteksten
- Forarbeidene gir individfokuset høyere rang enn det kollektive fokuset gjennom «*Det er først og fremst individets verdighet, overlevelse og egenutvikling som begrunner rettigheter knyttet til arbeid.*»
- Forarbeidene tydeliggjør videre: «*Retten til arbeid er både en individuell og en kollektiv rettighet*»
- Det faktum at bestemmelsen «*ikke var ment som en juridisk rett for en arbeidsløs person til å kreve seg tilvist arbeid av det offentlige eller adgang til å gjøre en slik rett gjeldende for domstolene.*», utelukker ikke andre individrettigheter som naturlig følger av bestemmelsen.

ER DET ET MOTSETNINGSFORHOLD MELLOM ET FORBUD OG EN FORPLIKTELSE?

Jeg anfører at et forbud kan være en integrert og naturlig del av en forpliktelse:

Når vi kl 12:40 sier til barna i søndagsskolen at «det er ryddetid», innebærer det en plikt til å rydde bort lekene. Barna forstår intuitivt at de da ikke skal tømme nye lekekasser utover gulvet. Forbudet mot å rote følger naturlig av forpliktelsen til å rydde. Selv 3-åringene forstår at det er ekstra forbudt å rote når det er ryddetid.

Straffelovens §287 er en klar pliktbestemmelse «*Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som unnlater etter evne å hjelpe en person som er i åpenbar fare for å miste livet.*» Kjernen i en slik pliktbestemmelse er forbudet mot å drepe. Men siden det er en forpliktelse, både utvider og styrker det selve forbudet.

På domstol.no finner vi en forpliktelse til å vise respekt for retten og dommernes autoritet. Det innebærer en plikt til pen bekledning, samt til å reise seg når dommerne ankommer og forlater lokalet. Denne plikten utelukker ikke et forbud mot å bråke, forstyrre, banne, spytte og vise fingeren. Forpliktelsen er å anse som en utvidelse og styrking av forbudet mot slike ting.

Grunnlovens §110 sin forpliktelse til å «legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid», er tilsvarende bygget på forbudet mot å hindre mennesker i å brødfø seg selv. Det er intet motsetningsforhold mellom forbudet og forpliktelsen. Forpliktelsen styrker vekten som må gis til forbudet, det svekker den ikke.

Forarbeidet omtaler forpliktelsen og det tilhørende forbudet som følger: «*Alle som velges inn på Stortinget eller får myndighet i staten blir forpliktet til å realisere Grunnlovens pålegg. Deri ligger en større realitet og et dypere alvor enn de mere generelle løfter politikerne avlegger i sine programmer. Det kan ikke vedtas lover eller treffes disposisjoner som åpenbart og bevisst hindrer eller vanskeliggjør realiseringen av Grunnlovens pålegg*»

[DOMMEN FRA OSLO TINGRETT](#)

Oslo tingrett bekrefter at de har forstått mine anførsler, men de er ikke enige:

Side 13: «*Arne Viste har anført at det må skilles mellom plikten til å skaffe arbeid og forbudet mot å legge hindringer i veien for at de ureturnerbare selv skaffer seg arbeid. Retten er ikke enig at dette skillet har noen*

betydning for saken. Som gjennomgangen ovenfor viser, anses Grunnlovens § 110 som en programgramerklæring. Bestemmelsen gir ikke enkeltpersoner en ubetinget rett til arbeid, og er ikke til hinder for at norske myndigheter kan fastsette begrensinger for hvilke utledninger som kan ta arbeid og på hvilke vilkår det kan skje.»

Begrunnelsen for denne konklusjonen fremstår mangelfull for meg. Oslo tingrett legger i «gjennomgangen ovenfor» stor vekt på de forpliktelser grunnlovsbestemmelsen gir:

- .. en viktig formålserklæring for statens forpliktelser (side 10, Oslo tingrett)
- .. en retningsgivende politisk programerklæring (side 11, Lønning-utvalget)
- .. plikt til å tilrettelegge for at alle kan få seg en jobb (side 11, Lønning-utvalget)
- .. plikt til å føre en aktiv sysselsettingspolitikk (side 12, Borgarting lagmannsrett)
- .. fastsetter målsettinger som staten skal arbeide for å oppfylle (side 12, Oslo tingrett)
- .. plikt for staten til å tilrettelegge for full sysselsetting (side 13)

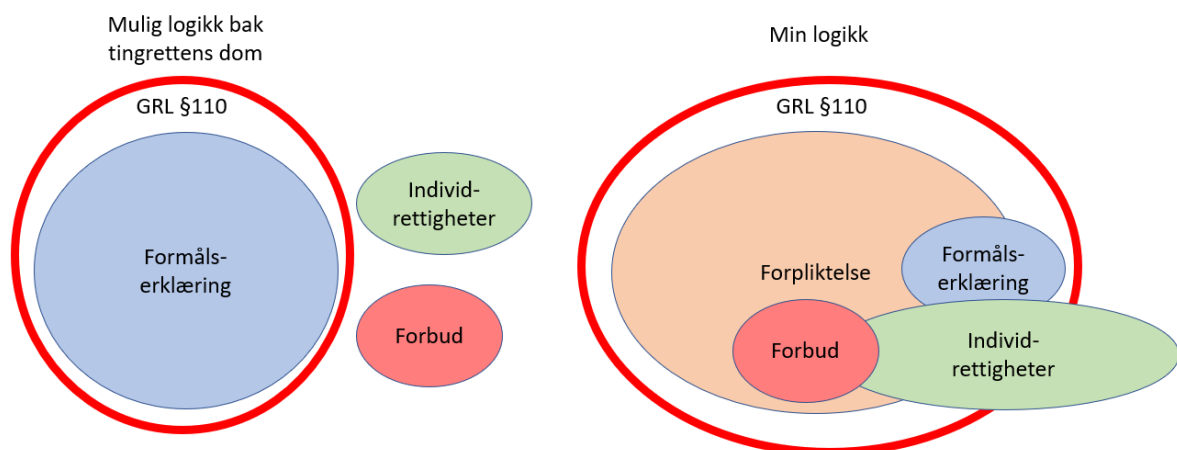
Min logikk og min forståelse tilsier at alle de over nevnte plikter styrker forbudet som grunnlovsbestemmelsen bygger på.

Gulating lagmannsrett antyder derimot at det skal finnes et motsetningsforhold mellom slike forpliktelser og et forbud:

- Grunnlovsbestemmelsen er en programerklæring, i motsetning til en rettighet for den enkelte borger (side 13, Gulating lagmannsrett)

Her fremgår det dessverre ikke hvilken rettighet det er Gulating henviser til. Er det «retten til å kreve seg tilvist arbeide fra det offentlige» eller er det «retten til å ikke bli hindret i å brødfø seg og sin familie» eller er det alle typer individrettigheter Gulating mener vil stå i et motsetningsforhold til forpliktelsen?

Når vi leser Oslo tingrett sin konklusjon kan det tyde på at de over nevnte plikter, samt motsetningsforholdet som Gulating lagmannsrett viser til, tolkes dithen at de svekker betydningen av forbudet. Men slik argumentasjon fremkommer dessverre ikke tydelig av domspremissene.

ANKE?

Med den tvil som følger av dommens uklarhet ønsker jeg i utgangspunktet å anke dommen. Jeg trenger en avklaring på om det foreligger et motsetningsforhold mellom grunnlovens forpliktelser og dens forbud, eller om det er et naturlig avhengighetsforhold. Endelig beslutning om anke vil bli tatt etter drøfting med advokat. Da vil også ankegrunlaget for det menneskerettslige bli vurdert, ikke bare det grunnlovsmessige.

Dersom ankeinstansen gir meg medhold i at det er et naturlig avhengighetsforhold mellom forpliktelsen og forbudet, og ikke foreligger noe motsetningsforhold mellom dem, vil det kunne gjenopprette verdigheten til de ureturnerbare asylsøkerne som befinner seg i en fastlåst og uholdbar situasjon.

Dersom ankeinstansen gir tingretten medhold i det foreligger et motsetningsforhold mellom forpliktelsene og forbudet, har jeg muligens levd i rettsvillfarelse, og må i så fall ta konsekvensen av det. Rettsvillfarelse gir normalt ikke strafferabatt. Men jeg vil da prøve å oppnå straffereduksjon ved å henvise til [myndighetenes veiledningsplikt](#).

Har du lest helt hit i dokumentet er du over nysgjerrig interessert i denne saken. Da har du sikkert også litt kompetanse. Send i så fall gjerne innspill til forbedringer på epost til arne.viste@lyse.net